

Verslag

De
Wijde
Blik

Verslag plenaire gedeelte Startbijeenkomst over Entreegebied en Planetarium

24 maart 2026

Aanwezig: ca. 100 deelnemers

Tijdens de bijeenkomst werd het programma van de avond toegelicht. De aanwezigen kregen te horen dat eerst twee presentaties zouden volgen: een toelichting van ARTIS op de aanleiding en ambitie om het entreegebied en het planetariumgebouw te vernieuwen, en daarna een presentatie van de architecten over de stedenbouwkundige uitgangspunten. Vervolgens een toelichting op het participatieproces en daarna gaan de aanwezigen in kleinere groepen uiteen om verder over verschillende deelgebieden in gesprek te gaan. Ook werd vermeld dat er een verslag van de avond zou worden gemaakt en online beschikbaar zou komen.

Korte peiling

De bijeenkomst begon met een aantal vragen via Mentimeter om een beeld te krijgen van het publiek in de zaal. Daaruit bleek dat veel aanwezigen in de buurt van ARTIS wonen en dat een groot deel lid is van ARTIS. Ook kwam naar voren dat de meeste bezoekers hun toegang regelen als lid of via een online ticket, en dat maar weinig mensen nog een kaartje aan de kassa kopen. Opvallend was verder dat veel aanwezigen niet wisten dat er op het parkeerterrein van ARTIS een plek is om fietsen te stallen. Dit leidde direct tot reacties uit de zaal. Meerdere aanwezigen merkten op dat er veel meer duidelijkheid nodig is over deze fietsenstalling, bijvoorbeeld door betere bewegwijzering of communicatie. Vooral rond de ingang en bij café-restaurant De Plantage wordt veel hinder ervaren van geparkeerde (bak)fietsen. Ook werd gevraagd wat mensen op piekmomenten het meest vervelend vinden. Verkeersopstoppingen, te veel fietsen en drukte van bezoekers werden daarbij het vaakst genoemd.

Presentatie Milo Grootjen

Daarna volgde de presentatie van Milo Grootjen, algemeen projectleider van het entreegebied en hoofd van het planetarium. Hij legde uit wat ARTIS onder het entreegebied verstaat: het kassagebouw, het entreeplein, de winkel en het gebied van de voormalige kinderboerderij. Dit gebied is nu te druk en onhandig ingericht. Zeker wanneer schoolgroepen arriveren, raakt het plein snel vol. Dat heeft onder meer te maken met het huidige kassagebouw, dat haaks op de looprichting van bezoekers staat, waardoor met paaltjes en afzettingen gewerkt moet worden. ARTIS wil dit gebied logischer en ruimer inrichten door de publieksfuncties anders te positioneren waardoor bezoekers verder de tuin in worden getrokken. Daarbij wordt ook ingezet op verdere digitalisering van de kaartverkoop, zodat er in de toekomst minder fysieke kassa's nodig zijn.

Verslag

De Wĳde Blik

Een belangrijk onderdeel van de herinrichting is het verbeteren van de doorstroom tussen het entreeplein en het ARTIS-plein. Het huidige hekwerk staat te dicht op het entreeplein, waardoor de doorgang smal en onoverzichtelijk blijft. Door dit te verschuiven, wil ARTIS de route naar binnen verbreden en prettiger maken. Daarnaast speelt de historische zichtlijn een grote rol in de plannen. Milo legde uit dat er vanaf de Plantage Middenlaan ooit een zichtlijn liep richting het Apen- en Vogelhuis, maar dat de huidige winkel precies in die lijn staat. Door de winkel te verplaatsen, kan die zichtlijn worden hersteld en ontstaat tegelijkertijd meer openheid en ruimte op het entreeplein.

Op de plek van de voormalige kinderboerderij wil ARTIS ruimte maken voor de winkel, servicebalie en een kleine educatieve ruimte. Milo benadrukte dat dit niet moet worden opgevat als een groot educatief centrum, maar eerder als een bescheiden ruimte waar schoolgroepen ontvangen kunnen worden. Daarnaast kan die plek ook gebruikt worden voor educatieve activiteiten voor regulier publiek. Een relatief klein onderdeel binnen een bredere publieksfunctie.

Vervolgens ging Milo in op de plannen voor het planetarium. Het huidige gebouw, dat dateert uit 1987, past niet goed bij de uitstraling van de andere monumentale gebouwen van ARTIS. Daarnaast is het technisch verouderd: het kampt met lekkages, matige isolatie en andere praktische gebreken. Ook inhoudelijk voldoet het gebouw niet meer. Bezoekers kunnen van buitenaf nauwelijks zien wat er binnen gebeurt, waardoor het planetarium zijn verhaal niet goed uitdraagt. Bovendien ontbreekt een volwaardige expositieruimte. ARTIS wil daarom een nieuw gebouw dat beter aansluit bij de omgeving, duurzamer is en tegelijkertijd geschikter is om het verhaal van het planetarium en de kosmos over te brengen.

Milo koppelde deze vernieuwing nadrukkelijk aan de bredere missie van ARTIS. Hij beschreef ARTIS als een plek waar natuur in alle schalen zichtbaar wordt gemaakt: van het allerkleinste, zoals microben, tot het allergrootste, namelijk de kosmos. Volgens hem is het planetarium van groot belang om juist dat verhaal van de “macronatuur” goed te kunnen vertellen. Daarbij wil ARTIS gebruik gaan maken van nieuwe technologie, zoals een koepel van LED panelen in plaats van traditionele projectie. Daarmee kan een veel intensere en realistischere beleving worden gecreëerd. Ook noemde hij het initiatief om van ARTIS een ‘dark sky reserve’ te maken, waarmee ARTIS aandacht wil vragen voor het belang van duisternis en de nacht.

Na deze inhoudelijke toelichting gaf Milo een overzicht van het proces tot nu toe. Hij vertelde dat ARTIS al sinds ongeveer 2009-2010 bezig is met de inhoudelijke ontwikkeling van de plannen voor het planetarium. In 2023 lag er een eerste programma van eisen en werd gestart met de selectie van architecten. In 2024 werden Donna en Ard via een prijsvraag gekozen. Het voorstel waarmee zij wonnen vormt het

Verslag

De Wijde Blik

uitgangspunt voor de verdere uitwerking (van schetsontwerp naar voorlopig en definitief ontwerp).

Presentatie Milo & Ard

Daarna namen de architecten Donna en Art het woord. Zij lieten vooral de stedenbouwkundige uitgangspunten zien en benadrukten dat er nog geen ontwerp ligt. Zij begonnen met een beschrijving van de bijzondere context van de Plantagebuurt, waarin veel cultuurhistorische gebouwen staan en waarin ook ARTIS zelf een reeks monumentale gebouwen aan de stadsrand heeft. Vooral twee lijnen zijn van belang: de as van de Polaklaan en Papegaaienlaan, en de zichtlijn vanaf de Plantage Middenlaan richting het Vogelhuis. Hun uitgangspunt is dat het nieuwe plan die lijnen moet versterken en ARTIS sterker moet openen naar de stad.

De architecten legden uit dat het huidige planetarium weliswaar functioneel is, maar stedenbouwkundig onvoldoende kwaliteit heeft. Het is volgens hen een vrij gesloten gebouw dat niet goed aansluit op de monumentale randbebouwing van ARTIS en dat bovendien onprettige restructies creëert. In hun visie moet het nieuwe gebouw beter passen in de traditie van de andere ARTIS-gebouwen: monumentaal aan de straatzijde, opener aan de parkzijde en flexibel genoeg om ook in de toekomst goed bruikbaar te blijven. Zij noemden ook het belang van een waardige plek voor de Anne Frank-boom, die nu relatief krap bij de entree staat. Volgens hen zou die in de nieuwe opzet meer ruimte moeten krijgen.

In de beelden die zij lieten zien, werd duidelijk dat zij inzetten op een ruimer entreeplein, meer zicht en doorzicht, en een gebouw dat niet historiserend is, maar wel beter communiceert met de omgeving. Daarbij benadrukten zij meerdere keren dat dit nog geen uitgewerkt ontwerp is, maar een eerste ruimtelijke richting op basis van het voorstel waarmee zij de opdracht hebben gewonnen.

Vragen

In de vragenronde kwamen verschillende vragen en opmerkingen uit de zaal naar voren. Een van de aanwezigen vroeg wat de plannen betekenen voor de drukte op het ARTIS-plein, zeker omdat dit nu al een druk gebruikte stedelijke ruimte is en daar ook restaurant De Plantage aan ligt. Vanuit ARTIS werd geantwoord dat het niet de bedoeling is om meer drukte te veroorzaken, maar om de doorstroming prettiger en logischer te maken. Ook werd bevestigd dat dit soort ontwikkelingen met partners, zoals De Plantage, wordt besproken.

Een andere vraag ging over het effect van het nieuwe gebouw op het beschermde stadsgezicht. Een buurtbewoner sprak de zorg uit dat het gebouw hoger, donkerder en zwaarder zou worden aan de straatzijde. De architecten gaven aan dat het de bedoeling is dat het gebouw compacter en transparanter wordt, maar erkenden tegelijk dat er nog geen definitieve uitwerking is om dat nu al te kunnen laten zien.

Verslag

De Wĳde Blik

Ook werd gevraagd wat er gebeurt in de periode waarin het huidige planetarium wordt gesloopt en vernieuwd. Milo gaf aan dat het planetarium in die periode tijdelijk dicht zal moeten, maar dat ARTIS wel onderzoekt of onderdelen van het programma tijdelijk elders kunnen worden voortgezet, bijvoorbeeld in een andere zaal. Daarnaast kwamen er vragen over het verplaatsen van kantoren en over de gevolgen daarvan voor andere gebouwen in de omgeving. ARTIS antwoordde dat in het entreegebied zoveel mogelijk ruimte aan publieksfuncties moet worden gegeven. Elders in het park moet naar oplossingen voor kantoorruimte worden gezocht.

Verder werd het oude idee van een tweede entree aan de kant van het toekomstige Salmplein opnieuw genoemd. Een aanwezige vroeg waarom dat plan niet terugkomt, juist nu de herinrichting van het entreegebied mede wordt onderbouwd met verwijzingen naar schoolgroepen en bezoekersstromen. Vanuit ARTIS werd uitgelegd dat een tweede entree daar nooit bedoeld was als volwaardige publieksentree met kassa's, maar hooguit als een beperkte toegang voor bijvoorbeeld leden of specifieke bezoekersgroepen. Volgens ARTIS blijft de hoofdentree de belangrijkste toegang, omdat daar ook de beleving van binnenkomen bij hoort.

Tot slot kwamen er vragen over de educatieve functies en de invulling van de voormalige kinderboerderij. Een aanwezige opperde dat scholen misschien ook via het Grootte Museum zouden kunnen worden ontvangen en stelde kritisch de vraag of er wel opnieuw een educatieve voorziening nodig is. Ook werd gesuggereerd dat de voormalige kinderboerderij weer voor dieren gebruikt zou kunnen worden. Milo antwoordde dat ARTIS bij het servicegebouw geen groot educatief centrum wil maken; het gaat om een kleine ondersteunende ruimte voor met name schoolgroepen. Daarnaast gaf hij aan dat ARTIS hier weldegelijk ook aan dieren denkt, bijvoorbeeld in het Verkadehuisje; met name aan kleine Nederlandse dieren, waarvan we het bestaan een beetje vergeten zijn.

Participatie

Aan het einde van het plenaire deel lichtte Mechtild Lissen (ARTIS) kort toe hoe het participatieproces verder zal verlopen. Zij gaf aan dat ARTIS bewust in een vroeg stadium met de buurt in gesprek gaat, nog voordat er een schetsontwerp ligt. Volgens haar is dat een reactie op eerdere kritiek van bewoners, die aangaven eerder betrokken te willen worden en beter geïnformeerd te willen zijn. Tegelijk maakte zij duidelijk dat er geen sprake is van letterlijk samen ontwerpen: bewoners hebben geen beslissende, maar een adviserende rol. Hun opmerkingen en adviezen worden serieus genomen en ARTIS moet goed kunnen uitleggen wanneer zulke adviezen niet worden overgenomen. Daarna werd uitgelegd hoe de aanwezigen zich zouden verdelen over kleinere groepen om verder door te praten over het entreeplein/ de Plantage Kerklaan, het planetarium en het servicegebouw.